„ЗАСТАВА“ излази редовно: средом, петком и недељом на целом табаку, а уторком на по табака.

ЦЕНА ЈЕ
за Аустро-Угарску:
на целу годину . . . . . 14 ф. — н.
на по године . . . . . 7 ф. — н.
на четврт године . . . . . 3 ф. 50 н.
на 1 месец . . . . . 1 ф. 20 н.

За Србију
на годину 32 дин., на по године 16 дин., на четврт године 8 динара.

ЗАСТАВА.

За ОГЛАСЕ плаћа се по 6 новч. од сваке врсте оваких ситних слова; за жиг се плаћа по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а претплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Нови Сад.

НЕПЛАЋЕНА ПИСМА не примају се.

РУКОПИСЕ не враћамо.

Поједини бројеви стају 10 новч.

лист целокупне српске народне слободоумне странке.

ГЛАВНИ УРЕДНИК: ДР. БРАНКО МИХАЈЛОВИЋ. | ВЛАСНИК: СЛАВКО СВЕТ. МИЛЕТИЋ. | ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: ЖИВКО ВУЛЕТИЋ.

БРОЈ 70. У НОВОМ САДУ У ПЕТАК 10. МАЈА 1891. ГОДИНА XXVI.

ЈЕ ЛИ МОРАЛО БИТИ?

Пре месец дана, 30. марта, донела је српска скупштина одлуку, у којој се између осталога рекло и ово: Према овоме народно представништво, доследно својој одлуци од 30. новембра прошле године, ставља у дужност краљевској влади и овлашћује је, да издејствује, како би и Њено Величанство краљица мати, живљењем ван Србије до пунолетства Његова Величанства краља Александра I. допринела, да се отклони све, што би могло бити штетно по интересе земље и углед престола. У уторак, 6. маја, српска је влада и извршила тај скупштински налог: „издејствовала“ је, да се краљица Наталија уклони из земље. Она је учинила своју дужност; учинила је оно, што је морала учинити. Могућно је, да ни сама није веровала, да ће се морати у извршењу те своје дужности лаћати крајњих и последњих средстава, јер иначе не би пристала само на налог, него би свакако тражила од скупштине и овлашћења за употребу тих средстава. И тада, ми мислимо, да не би било дошло до оних немилих и жалосних призора, који се збише пре неки дан у Београду. Краљица Наталија оставила је Србију, али, ено, стопе њене на последњем јој путу из Србије попрскане су људском крвљу. Не помогоше молбе и преклињања искрених пријатеља њених, њенога сина, пријатеља земље и правих синова народних — не, све то није помогло, и краљица Наталија ухватила се у коштац са народним представништвом, са намесништвом и са владом, мада је врло добро у напред знала, да ће она у тој борби подлећи. И то је оно, што јој највише замерамо. Није требала до крајности да тера, а она, као мати данашњег српског краља, не би ни смела то да чини. „У интересу свога сина, у интересу државном, ево, хоћу и ја да се уклоним за време из Србије“ — то смо ишчекивали од краљице Наталије и то је она требала да учини. Она не учини тако, већ допусти, да се српска влада лати крајњих средстава, да употреби силу против ње, да је не — протера, већ, тако рећи, избаци из земље.

Шта је мислила краљица Наталија? Да, омаловажавајући одлуку народног представништва, омаловажи и само народно представништво, да поткопа значај државне власти? Могућно је, да је и то мислила, али, ето, показало се, да није могла смер свој да постигне. Или је слушала само своје „пријатеље“? Ето, на шта су је ти „пријатељи“ саветима својим навели! Она је морала ипак отићи из Србије; морала је, кад није сама хтела да оде.

Много је невине крви проливено у Србији, и краљица Наталија требало је да се добро чува, да и због ње не падне крв. Или је она и то хтела? Ето, постигла је и то. А је ли на то имала права? Та није ваљда крв српских синова тако и сувише јевтина, да се ма за чију љубав може проливати!

Јесте. Ми одлучно велимо, да је краљица Наталија крива. Од ње је зависило све. Кад јој два српска државника јамче својом чашћу, да ће моћи у најкраћем времену опет доћи у Србију, само да се сада уклони из земље, а она то не слуша, већ подвикује, да ће само сили уступити, — шта можемо онда да мислимо о њој? Зар није то довољан разлог, да се разуверимо, како краљици Наталији збиља није много стало до Србије, како заиста претпоставља своју личност интересима државним и угледу престола, коме је представник у овај мах њена крв, син њен? Краљица Наталија требала је пре свега врло добро знати, да Србија није њена лична дедовина, затим да она као негдашња краљица, а сада као краљева мати, није обична грађанка, да она има и неких већих, ал и мањих права него други грађани, да њен син није само њен син, него да припада целој земљи, свем народу. Руска племићка није исто што и српска краљица. Све је то требала да има на уму, и ми мислимо, да је краљица Наталија хтела да схвати свој положај као што треба, да не би допустила, да се би дочекала, да сила мође на њу руку. Но она о свему томе није хтела ништа да знаде; она се позивала на грађанска права, на материнско срце. Али у исто време, кад се позивала на грађанска права, она је подривала значај државне моћи; у исто време, кад се позивала на материнско срце, она је сина свога (састајала се с њиме чешће, него што се у ширим круговима знаде) дражила против намесништва, владе, појединих државника. А је ли смела она то да чини? Никако. И најпосле, ко јој је био први саветник? Зар Гарашанин? Јесте, Гарашанин таре у овај мах руке и радује се, што му је смер испао за руком. Он је успео да види опет српску крв проливену и да чивутске новине испирају уста са Србијом. А Франасовићи, Хрватовићи, Орешковићи? Част и поштење као војницима, ал као државници, као родољуби, они нису знали шта раде. Зар са Гарашанином натецати се у родољубљу, на раду око очувања српских државних интереса и угледа српског престола?! Они су то чинили, а ето каквим је плодом уродио њихов рад: пала је опет српска крв. Ако је краљица Наталија слушала њихове савете, онда грех на и њихову душу; ако је пак радила о својој глави, а њени „пријатељи“ нашли се само око ње, да ако буде славе, они је поберу, онда немамо разлога да сажаљевамо никога.

Но ћутаћемо и нећемо даље да говоримо. За овај мах велимо само још: краљица Наталија није поступала као мати садашњег српског краља; она је поступала као упорна жена. Може бити, да ће се она зато једном горко кајати, може бити да се и сад каје. Но било да се каје или не, једно је истина, а то је, да је она својим последњим чином свој положај зе будућност толико отештала, колико једва да можемо то још сада промерити и оценити. А то није морало бити. Баш зато и жалимо, што је морало доћи до крајности. Паметна и мудра мати младог владара у одређеном делокругу свом може бити од замашног утицаја на рад сина јој, и мисмо у том погледу заиста много наде полагали на краљицу Наталију. Но сада као да се разуверисмо. Краљица Наталија није умела себе да победи, она је постала жртвом упорности своје. Србији треба данас мира, и најмање трзавице мора она данас да избегава. Краљица Наталија требала је то знати, те принети још последњу жртву од своје стране. Велика би то била жртва — признајемо — али и племенита. Народ би тада благосиљао мајку свога краља, а овако . . . . . време ће показати, шта ће и како ће бити. =.

Парче Турске у Угарској.

✻ Меленци, 5. маја.

Ко прочита горњи натпис, тај се мора запитати: зар и тога може бити у овој слободној држави? А ми одговарамо: може, а то је, на жалост, наша некад чувена општина. Па овде је још и горе, јер тамо иде глава за главу, ко пре опали, а овде се морају трпити душевне муке па без замене. Но кад би за ово хтели, да попишемо примере из свију грана нашег јавног живота, то би морали писати читаву повесницу душевног нападања. Али за то немамо времена, па то не допушта ни простор ове расправице, него ћемо их у даним приликама под горњим натписом износити. Овом приликом пак дотаћићемо се неких наших школских одношаја, којима нема равних у целом образованом свету.

Наша народна школа је најмоћнији и скоро једини покретач нашег народног развитка и напретка, те јој се мора и највећа пажња поклонити. И баш за то код нас неки људи под образином родољубља наше школе обарају, а свако напредније подузеће наших свеснијих учитеља поткопавају. А најжалосније је то, што се тима подвалама даје законити вид, ма да у ствари није ништа друго, него сила и прогон. На основу тога је овдашњи школ. одбор подигао читаву хајку против наша три учитеља г. г. Мате Косовца, Стеве Жупанског и Васе Јовановића. С тога се њихови и најзаконитији захтеви одбијају, и свака њихова најоправданија молба забацује, јер им се силом пркоси. И тако за школу првога нису набављена нека учила, ма да је небројено пута молио, а неке споредне стаје су тек онда покрпљене, кад су се срушиле. Другоме је стан хтео над главом да падне, с тога га је сресски мерник опоменуо, те је и изишао, па се потуца од немила до недрага. Трећег тек што није стан притиснуо, па и опет нема помоћи, ма да је толико пута молио и говорио. Осим тога су горњи учитељи и ове године донели списак сироте деце, па и опет ни једно не доби одела, само да се учитељима натруни. Најзад је г. Ђока Николић, председник школ одбора дао обити школу г. Мате Косовца да се тамо одржи свечаност о св. Сави, ма да је дотични учитељ тај дан био на допусту, и ма да на његову школу није био ред. Па кад је то башибозучко дело и учињено, онда да је после свршене свечаности школа

ЛИСТАК.

ДОЖИВЉАЈИ ДЕДА ВУКСАНА.

(Свршетак.)

Да, да, ту ноћ!!. . . Ведра, тиха ноћ. Звездице трептаху тамо једна, тамо једна . . . свуд наоколо права тишина. Па ни врана, пи гавранова да гачу, што обично бива у ратно време. У такој се тишини родио и Исус Христос. А тако се и морао родити, да васелени објави мир. Ја ти опет кажем да такве ноћи никад доживео нисам. Самовао сам више пута под ведрим небом, окружен одаром природним. Владаше тишина; али ту прекидаху песмице славуј-тице, сове, царића . . . ал овде, што је наоколо, не бејаше ни једне. Све се то разбегло од рике топова и грмљаве пушака. Да и ниси обавештен, опет ти сва твоја унутрашњост казује, да се налазиш пред нечим, што ти се не догађа сваки дан. Ум и срце међу собом шапућу. Мислим, да је јунацима теже издржати ове часове, већ саму борбу. Они би прохујали, да сме друг са другом проговорити; ал овако си приморан живети сам у себи. Све је лако било довде. Све је била шала, лакрдија. Али, овде! Нешто ти се подвлачи у душу, нешто те умекшава. Мислио сам на Милоша и Марка и стотину других српских јунака. Па како је њима било?! Питао сам сам себе и храбрио да не клонем . . .

Била је то ноћ иза које се решила судбина Сентомаша, а да рекнем, и судбина твога оца, а и тебе. Седисмо ја и Јоца пред целом трупом. Око једанаест сати дошуња се до нас онај официр и каза нам се, да је Буњавац. Зовну нас за собом. Ми устадосмо и крепусмо за њим. Ишли смо цео добар сат. Ту нам рече, да смо ми предстража и да је пред нама Сентомаш. Било ми је неправо. Да смо бар сви Срби заједно! Ишли смо, ишли . . . и, ево нас пред неком осушеном баром. Шаш је почео шуштати под нашим ногама. Ту застадосмо. Поседамо на земљу, а од тешког умора једва дисасмо. Када се поштено издувасмо, почесмо ослушкивати. Почео је ветрић пирити и с њим долетаху нам с почетка неки неразумљиви гласови. „Ту је Сентомаш: ни по сата даљине“ — прогунђа Буњевац. Мало по мало и ми могосмо добро разабрати песму: „Док је нама Милоша јунака“ и т. д. После, свирац како свира коло и подцикивање. Мене је нешто у срце жацало. Знајући, шта им се за сутра спрема, изгледаху ми, као тице у кавезу. Стештало ми се, Боже мој, не могу да кажем. Разне мисли су ми се врзле по глави.

Напред ћеш и овде — мишљах. Зар не би било боље тамо? Погледао сам у празан простор предамном, и Бог и душа, приказиваху ми се наши стари јунаци и св. цар Лазар. Јест, баш предамном у ваздуху, и маше ми прстом претећи. „Ај Јоцо! чујеш ли!?

Чујем, чујем! Но дед ти тога, па да ми стругнемо! Наше је место тамо!“

И он је о томе размишљао. Само је чудо, што у томе часу нисам ни мислио на наше другове, родитеље, родбину! Нас су привлачиле песме, одушевљење — неки бес! шта ли!? Све то прекиде Јоца. Стаде пред Буњевца и рече:

„Је л' теби мило живети!?“

„Јесте!“

„Пусти нас онда; кажи, да смо утекли. Да се ниси усудио пуцати. Ми ћемо се обазирати с одапетим пушкама. Ако се макнеш, готов си“.

Одапесмо гвожђа и ћасмо унатрашке окренути њему. Он нас је разумео и крене натраг. Када то опазисмо, потрчимо преко поља вичући: не пуцај! своји смо! бојећи се, да нас стража не припази. За мало па опазисмо, где се као неке сенке дижу од земље. Осу се обично: ко си?! Казасмо се и они нас одведоше у Сентомаш пред Бигу капетана. Испричасмо му шта је с нама . . Мој синко! Има људи, на којима ти се чини, да је сваки делић стена. Стоји то уједно, па онда имаш слику човека, који је кадар пркосити свима непогодама овог живота. Уз таквог си и сам лав. Један поглед његов и тебе више не води здрав разум, већ нека невидљива сила, која те гони, да чиниш дела, за која и сам држиш, да их није у стању извести природа смртног човека! Такав ми је изгледао Бига, такви ми изгледаху сви око њега. Мало је таквих људи у једном народу. Ал то ти је била чиста крв наших дедова. Мислио сам, да ће нас питати о положају непријатеља. Ал они су то знали боље него ми. Само нас похвалише и отпустише међу остале јунаке. Многи на опкопима спаваху, многи поред ватрица сећаху. Приђемо и ми једној гомилици. Како се обрадоваше нашем доласку! Но није та радост потицала из страха, што их је мало, па, тобож, да смо им ми од велике користи. Други узрок беше истој радости. Сваки се соколи, кад види, да нас још има, који ће с њима јурнути у опасност. Тако је било и овде. Шарена ти је то слика била. Овде вити Сремац уз великог и нешто тромог Бачванина. Тамо мрки Србијанац уз громорног Далматинца. Тамо јуначни Црногорац иза мрког Бокељца. Прост сам ти човек био и онда. Али не треба ти, Бог зна, какве мудрости, па да приметиш, да између свих људи има неке сличности, која им са ока сјаји. Необичан човек позна се по оку. У погледу његовом има нешто, што га као таквог издаје. Ово су сви били јунаци. Сваког је оштар, бистар поглед одавао. И сви су ти имали своје код куће, па опет дошли амо. Кад ми та слика изађе пред очи, волео бих, да сам тамо зажмурио — да сам с њом ишчезнуо. Јер онакве слике не виђају се сваки дан. — Боже мој! Да ли је то морало бити. Није. Мало смо искали, али нам ни то не дадоше. У звеци оружја, у опом убојном заносу, није се мислило на уступање. Човек, кад је на врхунцу среће, богатства, и не мисли, да му то може за једну ноћ случај однети и изједначити га са својим нижима . . . . Бога ми, већ ми се језик заплеће, ал није што сам много пио, већ ми се осушио. Дед, синко! Прошли су ти дани, не повратили се да Бог да! Нека Бог све људе умудри па нека у слози и љубави живе. . . . .

Освануло је јутро. Наоколо око Сентомаша видео се неки таван округ. Знали смо ко је. Неки, смејући се, погледаху у даљину. Млађи метаху пушке на нишан, као да би већ пуцали и гласно се смејаху. Капетан је обишао еве шанчеве и соколио је. Али ово није требало. Три су јуриша до данас одбијена, и то их је доста соколило. Око 9 сати диже се олујина. Напад је био силан. Видело се, или ће Сентомаш пасти, или ће непријатељ покрити поље лешевима. Ово, што је наступило, не да се испричати. Овде опет сваки за себе живи. Пуцаш, ко ти на око дође. Ваташ за гушу, ко се на шанац попне. Тек када мало устукну, погледаш око себе и видиш све у своме реду, осим неколико мртвих и рањених, и тада се чудиш, како овако остаде!! Трајало је то тако

затворена, али и то није урађено, те су неки неваљалци уништили све школске записнике и дечије писмене задаће. Против свега тога су се горња три учитеља жалила епарх управи, па прва двојица не добише никад ни одговора, а трећем обесише парницу за то што је молио!

Али за то је школ. одбор с друге стране имао пуне руке посла, јер је I. II. III. и IV. разред женских школа тако рећи преко ноћ уредио. Но и то има свога узрока, што ћемо идућом приликом обелоданити и стварним доказима поткрепити. Стан г. Гене Петровића учитеља I. разреда је оправљен као каква мала палата, само да се господство задовољи, на које је човек од детињства навикао. За љубав томе су отворена и нова врата, на која улазе и излазе школска деца и учитељеви свињи, на срамоту деветнајстог века. Па и ту не можемо застати, него морамо дотаћи још неке ствари, које ће нашу тврдњу још и боље поткрепити. На име, овде постоји ред, да све по два учитеља врше дужности у цркви, а ако је који спречен, то је дужан себи наћи заменика. Па тако горња три учитеља и чине, а остали раде шта хоће, па опет школ. одбор прве на ред упућује, а другима повлађује.

Но све речено је већином управљено против самих горњих учитеља, што се бар даје разумети, ако се и не да оправдати. Али школ. одбор је чинио и така насиља, којима је и наставу спречавао, те је тако шкодио и самој школској деци. У потврду тога ћемо навести само један пример, коме заиста нема равна у повесници новије школе. Јер коме су познати назори напредне науке о васпитању, тај ће знати, да природне науке заузимају знатно место међу наукама, које се у народној школи уче. Али тај ће онда знати и то, да се природне науке у природи уче, где се деци очигледно покаже развитак исте, а не само поједини предмети, као што то у школи бива. С тога сви педагошки прваци препоручују излете и природу, а на основу тога то прописују и све шк. власти, што је и наша шк. власт учинила својом наредбом бр. II. С 846 ех 1872. год. Према томе је и наш сваки учитељ двојако обвезан да са својим ученицима у природу излази и тамо их поучава. Па то су горњи учитељи и радили, а излете своје 1. маја означили, што су лане заједнички и мало свечаније учинили. Но затим је и тога дана сваки са својим разредом свој посао гледао, а у подне је заједнички обедовано, којом су приликом деца певала оно, што су дотле научила. По томе се види, да ту није било никакве забаве, нити се за исту засебно спремало, пошто за то није било ни времена, а не би имало ни смисла, јер то не беше сврха излету. Но како је лане 1. маја био школски дан, то су дотични учитељи молили од школ. управе отпуст од школе и добили га, јер по §. 13. дисциплинарних правила школ. управа даје отпусте на дан-два Том приликом, као и сваком другом, добро им је дошао сваки, ко се њиховом излету придружио и ко је у томе уживао. Па ако је осталим учитељима срце пуцало за слогом, као што то школ. одбор тврди, могли су се придружити и они, па би били постигли што су желили.

Према реченоме су наши горњи учитељи хтели и ове године да своје излете заједнички и мало свечаније отпочну, а како је и ове год. 1. мај био школ. дан, то су и опет од школ. управе замолили отпуст и ништа више. А друго им није ни нужно било, јер би они тим вршили своју прописану дужност, за коју им није нуждан никакав допуст, што ће бити јасно сваком разборитом човеку. Но у место управе им је преко исте одговорио школ. одбор својим решењем од 29. априла т. г. бр. Е 29 ех 1891. ма да он ту није имао ништа да решава, с тога, што на то ни право нема и што се на њега нико ни обратио није. Исти допис гласи: У седници овомесног школског одбора од 29. априла (11. маја) 1891. год. решено је: пошто од ускршњих ферија госп. учитељи и госп. учитељице нису сви на окупу, и нужне спреме за одржање дечије мајске забаве раније не би се могло учинити; да се иста забава за све ученике и ученице овдашњих основних школа, тек 15. (27.) маја т. г. на купатилу „Русанди“ одржати има; и то: тога дана у школском шеталишту скупљена сва деца, имају се у 7 часова ујутру на означено место кренути, а у 6 часова после подне кући вратити.

О чему се славна школска управа извештава с' тим додатком; да од овдашњег учитељског збора сачињени распоред мајске забаве, пре означеног дана овом одбору поднесе пошто је и сам корпоративно на истој присуствовати вољан, са овдашњим свештенством као и осталим одличним месним становништвом; и да о решењу овом сву госп. учитеље као и госп. учитељице, знања и равнања ради, известити не пропусти.

У истом се позива славна шк. управа, да овдашњег учитеља. II. разреда господина Мату Косовца, учитеља IV. разреда, госп. Стеву Жупанског и учитеља II. четвртне школе госп. Васу Јовановића, известити, да њихова молба бр. 4. 6. 9. ех 1891. управљена на госп. Пају пл. Бибића шк. управитеља а од истог овом одбору саобштена, гледе држања мајске забаве, у обзир се узети није могла из горенаведеног разлога, као и из разлога тога, што се овдашњи школ. одбор за решење истог предмета сазвао пре но што је њихова молба сачињена била; и што је овај одбор као и цела општина рада своју децу у слози и заједници да види а не на раздор и неслогу да их навикава. Из одборске седнице, држане у Меленци 29. априла (11. маја) 1891. год. Ђока Николић, председник школског одбора.

Горњи допис смо у целини изнели за то, да наш свет види и то чудо од дописа, па да добије прави појам и о способности оних, који се другим људима за учитеље намећу. Заиста, кад не би ствар била и сувише жалосна, то би се човек могао сит насмејати правилима, по којима је тај допис написан. А ради бољег равнања примећујемо, да је г. председник по занимању „фишкал„ и да много држи на своју високоученост. Међутим не би шкодило кад би по који пут отишао у IV. разр. овдашње основне школе и слушао предавања из српског језика, те би бар главне основе истог научио, које и најобичнији човек зна. Иначе би добро било, да тај човек најпре почисти испред своје куће.

Ми смо горе приметили какве су природе биле излети оне тројице наших учитеља, а тако исто смо разјаснили и свечаност, којом су исти излети лане отпочети. Свему смо додали, да су и ове год. то исто хтели, па ипак им школ. одбор подмеће, да су они хтели да приреде забаву. С тога исту забрањује и заједничку наређује и упућује учитељски збор да за исту изради програм и њему га поднесе Но тиме је већ и сам признао, да је приређивање забава чиста ствар учитељског збора и дечијих родитеља, а никако школ одбора. По томе би учитељски збор имао ту ствар да реши, кад би у опште о забави било говора, као што није, али, како овде учитељски збор више не постоји, то онда ту ствар нема ко решити, па о њој не може бити ни спомена. За тим вели школ. одбор, да се мајска забава (он, брате, тера своје!) не може одржати, пошто нека г. г. учитељи нису у месту. Но ту је сам себе осудио, јер по §. 13. дисциплинарних правила допуст од дан-два даје школ. управа, допуст од 3 до 8 дана даје школ. одбор, а дужи допуст даје епарх. управа. А ми тврдимо, да су један учитељ и две учитељице били по 19 дана ван места, а један учитељ 4 дана, те су први морали имати допуст од епарх. управе, а други од школ. одбора што није било. С тога их је школ. одбор требао позвати на одговор, но он то није учинио, него им је узгред одобрио, а гони оне, који су у месту били и своје дужности вршили! Даље вели школ. одбор, да је било кратко време, па се дотични не би могли за забаву спремити (та забава!) Но по наредби наше највише школ. власти од 6. јула 1878. год. бр. 34. је изложено наставно градиво, међу које спада декламовање и певање. А по наредби од 19. авг. 1888. год. бр. 56/90. ех 1888. има се то градиво поделити на месеце и седмице, дане и часове, с тим, да се мора водити бележница, по којој се види, шта је учитељ свршио до онога дана, кад се прегледање предузело. По томе је сваки 1. маја спреман са декламовањем и певањем, у толико, у колико је до тога дана прописано. С тога може сваки приступити ма и такој забави какву хоће шк. одбор, ако му се у очи тога дана јави, јер тек ваљда неће децу још и засебно учити, пошто на то нема ни времена. И који учитељ тако не ради, тај је крив, па су криви и они учитељи и учитељице, који шк. одбор бране, јер баш по његовом тврђењу нису радили по горњем пропису, јер нису урадили оно, што је требало. А да то баш и стоји, сведочи та околност, што се у тим разредима већ неколико дана на врат на нос по читаве часове пева што никако не би смело бити, јер то деци шкоди, а други се предмети занемарују. Но то све подноси, те их школ. одбор још у закриље узима, а каштигује оне, који су свој посао вршили, јер им не допушта, да тај посао продуже. Па шта више, гони их да се придруже онима, који по његовом признању нису свој посао вршили, место да је чинио обратно, чиме би сам успоставио слогу, о којој толико говори. А тако би с једне стране дао прилике и „отличним“ људима да том приликом учествују, а с друге стране би показао сиротињи да не може уживати у свом највећем благу — у својој дечици. Тешко теби сиротиљо бедна!!

Најзад нека је још и ово примећено: По §§. 126 и 128. уредбе за срп. нар. школе од 1872. год. је школ. одбор са школ. управом равноправна власт. По томе школ. управа није орган школ. одбора и обратно, а доследно томе једна власт не може другој налоге издавати. Па ипак је школ. одбор против горња три учитеља школ. управи налог издао, и управа га и извршила, ма да је тиме школ. одбор у њен делокруг ушао. Осим тога је и углед она три учитеља понижен, јер како исти изгледају пред својом децом и њиховим родитељима кад су они још 12. апр. т. г. за 1. мај излет заказали а 28. апр. т. г. отпуст замолити, па и опет излет није учињен. По томе не стоји ни последња тврдња школ. одбора, којим тврди да је пре одржана седница школ. одбора за забаву, а ово сам допис сведочи, да је то било тек 29. априла.

И тако се види да се једним учитељима не да ни оно, што или по закону припада, да се и у самом раду спречавају, а другима се даје и оно, на што немају права и нерад им се одобрава. По томе је правом школ. одбор расцеп створио, јер једне без узрока гони, а другима поред толиких изгреда кади. А кад се гоњена три учитеља томе законитим средствима одупру, онда им се подмеће, да су бунџије, те се још и властима потказују. И кад то чини једно морално тело, онда питамо: како ту изгледа јавни морал? Али куку томе моралу, кад у свима тима недостојним роботама води главну реч г. Паја Таназевић, чији су изгреди на учитељ. скупштинама у Сомбору и В. Кикинди свима добро познати. Но о свему томе ће бити опширнија говора кад дође истражно изасланство, на пријаву, која ће се вишој власти доставити, јер ваља да и дотична господа буду понуђена са оним, чиме друге људе часте.

Политички преглед.

Велике војне маневре у Француској. Ове јесени извршиће се у Француској велике војне маневре, каквих онде до сад још није било. У маневрима учествоваће 5., 6., 7., и 8 војни корпус под заповедништвом генерала Сосија и генерал-штабног шефа генерала Мирибела. Та четири корпуса образоваће две војске, којима ће командовати генерали Галиште и војвода од Ауерфета. Том приликом испита ће се и вредност Лебелове пушке и барута без дима. Војни министар на захтев врховног команданта и шефа великог генералштаба издао је већ наредбу, да се сва војска наоружа Лебеловим пушкама (модел 1886), која ће учествовати у тим маневрима, или на маршевима и у логорима у Алпима и Вогезима. Сваки војник добиће 150 пушчаних патрона, а свака батерија 100 патрона напуњених барутом без дима.

Прогонство краљице Наталије.

Званичне „Српске Новине“ донеле су у броју од уторника скупштинску одлуку са потврдом намесништва. Одлука та гласи:

„Народно Представништво, одушевљено верношћу и предношћу према Његовом Величанству Краљу Александру I., и обузето стараћем за редовни уставни развитак српске државе, прима с признањем свечану изјаву Његовог Величанства Краља Милана, да до пунолетства Његовог Величанства Краља Александра I. неће долазити у Србију. Народно Представништво узима на знање ову изјаву Његовог Величанства Краља Милана, као сагласну с тежњама Народног Представништва, да прихвати све кораке, који би доприносили учвршћењу престола Његовог Величанства Краља Александра I. и стања, које је у Србији створено променом устава и абдикацијом Његовог Величанства Краља Милана.

Према овоме Народно Представништво, доследно својој одлуци од 30. новембра прошле године, ставља у дужност Краљевској Влади, и овлашћује је, да издејствује како би и Њено Величанство Краљица Мати, живљењем ван Србије, до пуполетства Његовог Величанства Краља Александра I. допринела, да се отклони све, што би могло бити штетно по интересе земље и углед престола. Али у случају озбиљне болести Његовог Величанства Краља Александра I., Краљевски Родитељи, на позив Краљев-

---

до четир сата. Тада се осу и међу нас: Издаја! издаја! И угледасмо густе гомиле непријатељске у Сентомашу. Требало је бити, па видети Ко је волео у бољој згоди и прилици да се још бори, тај је следио своме разуму и гледао да умакне. Али било их је више, који волеше ту са славом, коју су већ пожњели — умрети. Међу њима бејасмо ја и Јоца. Бога ми, синко, здрав, читав, не би умакао, па ма их још толико било! Све мислим, видиће ко познат, па ето срамоте....

Како се ту борило, не могу ти речима описати. У сваком минуту, при сваком покрету, на коју год страну погледим, видим где се пада. Ето слика јуначка мегдана, видиш. Наши падаху већином од пушке, а непријатељ од анџара. Нас неколицина бејасмо још код шанца, који је из оне стране био доста дубук, те се непријатељ одавде још није могао пети. Мирно смо пунили и пуцали у гомилу. Ја сам својим очима видео, где од Јоцине пушке падоше седам, а од моје шест. Наједном ми рука малакса и пушка ми испаде из руке. Бејах рањен. Погледан наоколо, јунаци све ређи. Још мало, паће све умакнути. Ту ми је гроб, мишљах. Јоца, рањен у раме, поче се вући шанцу. Па, Боже, ми опрости, ако је грех, испред силе, обезоружан, скочи у дубину шанца. Ако им се буде милиле наше главе — они ће сићи. Дед, пиј! Маришка, донеси вина. Нешто сам жедан. Све боље. Баш сам јуче оточио десетак, па видиш, како се светли. Кад се ожениш, послаћу ти десетак, па нек виде твоји Сремци, како је наше вино..... Хе, лепо ти је то у миру седети, па уживати..... Ал' онда.....

Ухватише нас неки ратари из оближњег места Н. Тукли су нас путем и пљували, шта нису радили. Осим тога говораху, како ће мо лепо висити у нашим црним кабаницама као вране о једенку. Када нас доведоше у село, скупило се мало и велико да чују, како је прошло на Сентомашу. Опазивши нас, радости не беше краја. Поп њихов први, пљуну на нас. О! попе! попе! Да ми је ту шишана, послао би те, да пред лицем Христа спаситеља одговараш за ово дело своје! Место да проповедаш слогу и љубав, ти још дражиш светину на нас јаднике. Хтедоше нас до ујутру затворити у општинској кући, али се истиче један од крупнијих и рече, да ће ме он боље сачувати од пандура. Увати ме за кабаницу и повуче за собом. Погледао сам на Јоцу, кога такођер један спопаде и повуче за собом. Одвукоше ме у собу и седоше поред пећи. Нисам се хтео показати, како ми је. Капу сам подигао више горе, чело голо и погледао сам их поносито. На брзо скупи се десет петнајст. Био сам и душом и телом малаксао, али, некако сам се опет држао. Сада ми се почеше врсти по глави кућа и моји мили. Зар не би боље било, да си тамо остао и своје кости оставио. Овако, нико живи неће знати, где си погинуо. Они су пили, играли, гурали ме. Један пијан засукао рукаве и позиваше ме, да се с њиме рвем. Ај, руко моја, зелена јабуко, говорио сам, само да с тобом макнути могу. Никад лепшег весеља пред смрт. Тај ми не би жив из руку изишао. Душа ми опет не даде мира, а да не рекнем: „Знате шта? Немојте ме вешати док не излечим руку и онда бирајте међу вама тројицу, па ће те видети.“ На то се осу грдња из десет грла. Засукиваху рукаве, тукли ме, ћушали. Трпео сам као Исус Христос. Опет би поседали и пили. Пили су из неке велике чутуре од дванајст олби. Кад им понестаде вина, викнуо би домаћин: Маришка! и у собу би ушло девојче од својих осамнајст година. Долазила је до стола као срна.... Деда погледа у моју мајку, која плакаше.

„Шта плачеш?! Прошло је то. Ваљда треба да унук сазна, шта му је деда чинио и како је добио Мађарицу за бабу.“ — Силом се показивао весео. Е Вуксане! Сетим се и ја оних мучних дана; па сећајући их се, ражали ми се, видиш овде, нешто, а сузе и саме навру. Па оно огњиште.... Боже мој, и ти се чудиш. Само ти приповедај!“

„Да, донашала је вино — настави деда. Видео сам, да је чисто дрхтала.... јест, видио сам, где јој рука дрхће. Окренувши се од стола, па, пошавши овамо вратима, упрла би на мене своје велике очи Уснице би јој задрхтале, видевши ме овако јадног, а на очима би јој затрептала суза. И мени је било да се заплачем. А и дође то, синко! Када си у беди и невољи сам самцат, па ћутиш, гуташ, храбриш се, па ти некако и не пада на ум, да лијеш сузе. А кад се нађе која божија душа, да те у томе часу теши, онда ти се нешто разлије по прсима, а сузе саме теку. Тако је и мени било. Женске! Женске! Ма од ког народа ви биле, опет сте милостивијег срца од мушких Тако је чинила кад год је долазила. Око једанајст сати престаде долазити, ваљда је отишла на одмор. Сам је домаћин донашао. Ја сам био и гладан и жедан. Не бих заискао, па ма умрео. Они ме опет не нудише.

„Е, пријашко, — викну домаћин — сада ћеш у твоју собицу, па до ујутру моли бога“ и гурне ме на врата. Сада се нисам могао више уздржати. Заманем што сам игда могао са шуваком и треснем га по зуби, да се одмах па сто наслонио. Сто се сруши, а с њим и лојаница и наста у кујни и соби мрак. Срце ми је лупало, мислио сам, да ће искочити. Ничег се нисам могао дочепати, а да сам, не би жив изишао из кујне. Припалише свећу, и ја опазих свога „газду“ свег крвавог. Засукао рукаве и појури на мене. Док ево ти домаћице и у божије име замоли, да буде мира, јер деца у соби вриште.

Угураше ме у неку собицу и забравише. Не би ни прста видео, да више врата не бејаше рупа, на коју је улазио ваздух и кроз коју сада улажаше мало месечеве светлости. А за бога и њега сам видео. Изгледао је, као да се искезио на мене. До мене сам слушао дисање и мешкољење. Ваљда су деца. Опазим неку клупицу и спустим се на њу. Сад тек осетих, како ме рука ужасно боли. Црне мисли ме спопадоше. Стештало ми се око срца, ево овде, баш ту; поче ме нешто притискивати. Наједном се тргох. Јест, сину ми кроз главу. Нема ни четир сата до ујутру. Даклем то је последње. Пред очима ми се створише вешала и сва та страшила. Ај, Вуксане! Вуксане! жалосна ти мајка твоја, где ћеш кости твоје оставити. Чувао си кожу на Сентомашу, зар неби било боље, да си тамо легао међу друге, који тамо падоше. Благо њима....“

Деда спусти главу. Ћутасмо обојица.

„Боље да си ћутао — шапну мајка — ето сузите обојица, ниси могао што друго приповедати. Пијте мало... дед, Перо синко! Ево и мајка ће... Тако.. но и јест добро.“

„Нека, нека, мајко. Пусти нас. Ово је за час, пак ће и проћи.“

Деда је дигао главу, погладио чело и настави: Јест, страшни су ти часови били за мене. Дуго сам се молио богу, да ми буде милостив и да ми опрости... За мало па као у сну ослушкивах шапат из друге собице.

„Мајко! мајчице! Тај човек није ништа јео!“

„Није, чедо моје, само спавај.“

„Не могу.“

„Зашто, душице!“

„Не могу; ту ми се нешто стегло и гле-

ског Намесништва и Краљевске Владе, могу доћи у походе, за трајања болести, своме узвишеном сину.“

Потврда намесништва пак гласи:

„Препоручујемо свима Нашим министрима, да ову одлуку обнародују и о извршењу се њеном старају; властима пак заповедамо да по њој поступају, а свима и свакоме да јој се покоравају.“

* * *

Пошто је краљица Наталија спроведена железницом у Земун, министар унутрашњих дела разаслао је брзојавно свима окружним начелницима и варошким управитељима оваку наредбу:

Пошто је председник министарства у име владе, а сагласно по одлуци Народне Скупштине од 30. марта ове године, коју је и Краљевско Намесништво, у име Његовог Величанства Краља, под 31. марта исте године, одобрило и утврдило, исцрпао сва средства да склони Њено Величанство Краљицу Матер да сама, без утицаја државне власти, живљењем ван Србије до пунолетства Његовог Величанства Краља Александра I. допринесе да се отклони све што би могло бити штетно по интересе земље и углед престола; и пошто су сва дејствовања ове врсте остала безуспешна, на жалост Краљевскоме Намесништву и Краљевској Влади; — то сам ја, у име Краљевске Владе, којој је извршење горње одлуке Народног Представништва, утврђене и одобрене Краљевским Намесништвом, стављено у дужност, наредио, да се ова законска одлука изврши ауторитетом државне власти.

Њено Величанство Краљицу Матер је данас у 4 и по сата, у јутру, примила и одвезла државна железница у иностранство.

Препоручујем Вам, да садржину овога телеграма објавите грађанству, стављајући Вам у исто време до знања, ради даљега Вашега управљања, да Њеноме Величанству Краљици Матери није слободан прелазак у Србију до времена пунолетства Његовог Величанства Краља Александра I.

Престанак законске важности ове одлуке за Њено Величанство Краљицу Матер, као и одлуком скупштинском предвиђен допуштен долазак њен у Србију за време важности њене, саопштиће Вам се у своје време овим путем, кад такав случај наступи.

* * *

„Одјек“ о догађајима од понедељника јавља ово:

У понедељак, 6. ов. м. пошто је министар-председник, у име владе, исцрпао сва средства да њ. величанство, бивша краљица Наталија сама, без утицаја државне власти, живљењем ван Србије допринесе, да се отклони све, што би могло бити од штете по интересе земље и углед престола, министру унутрашњих дела наредио је, да се одлука народнога представништва, коју је у име његовог величанства краља Александра и намесништва краљевскога достојанства одобрило и утврдило, изврши ауторитетом државне власти.

У 2 часа по подне управник Београда, с командантом жандармерије, инспектором министарства унутр. дела и неколико жандарма отишли су у стан краљичин и позвали је, да следује њеном позиву.

Врло велики обзири вођени према њеним представкама и њеном положају као краљеве матере, које је она злоупотребила, протегли су извршење преко одређеног времена. Њ. в. краљица мати, користивши се тиме, авизирала је познате своје присталице, који су се демонстративно по том искупили и уз помоћ шегрта, калфи и неких ђака покушали спречити извршење одлуке. Услед тога је одлука извршена у 4 и по сата у јутру, 7. ов. м., у потпуном реду и миру, и њ. вел. краљица мати је државном железницом одвезена у Земун, где је остала да очекује свој пртљаг, да би се по том могла даље кренути.

У демонстрацији и спречавању извршења одлуке нарочито су се одликовали: Св. Тривунац, Р. Данић, Ст. Д. Поповић, Ђ. Хрватовић, М. Лешјанин, Драгутин Илић, Р. Радојловић и неколико напредњака трговаца из главне чаршије са својим слугама, које су нарочито послали као демонстранте.

Како је цела ова ствар текла, испричаћемо опширно у идућем броју, а овде само још примећујемо, да је око 9 сати у вече ред био потпуно повраћен; да је један вод каваљерије, услед обраћења капетана г. Вељковића каменицом од стране демонстраната избацио један плотун у ветар, при чем су два демонстранта погинула; да је кроз целу ноћ и целога дана јуче био потпун мир и ред који ничим није поремећен; и да су се у стану краљичину, у 4 сата у јутру, нашла г. г. Св. Трифунац и Р. Данић.

* * *

Друге једне београдске новине описују догађаје, што се збише у понедељак по подне и у вече овако:

„Јуче у 2 сата по подне видели су се жандарми у близини стана краљице Наталије и неколико каваљериста. Свет се питао: шта је ово? У брзо се разнео глас по вароши, да ће полиција да отера краљицу и свет је јурио краљичином стану; око 3 сата света се беше прилично накупило у близини Кад је краљица изашла из стана у колима (кола су терале њене слуге), баш кад су кола требала да скрену на топчидерски друм, једна гомила људи, међу којима смо приметили Франасовића, Лешјанина и неке госпе, зауставили су кола. Док се краљица праштала с њима, публика је ојачала и опколила кола, која се услед тога нису могла кренути; у тај мах појуре неколико каваљериста, који се беху измакли испред кола и стану публику растеривати; у минут-два настала је гужва између публике и каваљериста, неки богме од ових добише неколико штапова, од којих смо један видели како се ломи од ударца по леђима једног каваљериста. Кола се кренуше, а за њима јури публика; у том часу с леве стране против гостионице „Лондона“ полетеше каменице — кола су јурила топчидерским друмом.

Даље на путу маса света зауставила је краљичина кола, код гостионице „Српске Круне“ и вратила их до краљичиног стана. Ту је била читава битка између војске и гомиле. Веле да је било мртвих и рањених. Ми смо видели једно дете са рањеном ногом, а чујемо да је једноме размрскан мозак.

Извештај у 7 часова.

Пошто је краљица враћена кући, пред овом се мућевито скупљао свет, узвикујући непрестано „Живела!“ „Не дамо!“

Мало за тим, по наредби, дође на лице места коњица сталног кадра, па кораком прође унакрст улице: теразије, улицу што води од „Лондона“ Топчидеру и улицу што од „Лондона“ води марвеном тргу. Командант ове коњице дознали смо, имао је наредбу, да се стави на расположење влади.

Док је коњица пролазила са сабљама у корицама, светина, којом беше закрчена улица од „Лондона“ до нове Ристићеве куће, пљескала је и клицала. Али кад полуескадрон, који је био у улици, што води од „Лондона“ марвеном тргу, повади сабље из корица, светина, пред којом се налазиле гомиле камења (на несрећу баш се сада поправља калдрма, те је камења и одвише), спреми се на отпор. Војници маријером пројурише ка скупштинској кафани, под кишом камења. Једног официра и неколико војника обли крв. Камење их је погодило у главу.

Тада је наступило оно, чега се мора гнушати сваки поштен човек: пуцало се на светину, двојица платише главом, а деветорица буду обрањена.

Светина поражена и изненађена пуцњавом, заћута за тренутак два, али се брзо отресе тога, и отпоче се спремати на још јачи отпор. За мало па се отпоче радити на барикадама пред краљичиним станом. Напада више није било. Пред двором светине нема — све је рашчишћено само што је пред краљичиним станом загустило. Овака тишина, не прекидана никаквим нападом, него само усклицима „живела“ — трајала је до седам сати у вече, тада је очевидац члан ове редакције, отишао с лица места.“

* * *

Како је краљица Наталија у уторак у јутру преведена у Земун, о томе по извештајима страних новина доносимо ово:

Око поноћи између понедељника и уторника била је министарска седница, у којој је решено, да се краљица Наталија мора протерати, и то чим сване. Зато је одмах сва војска, што се налази у Београду, подигнута и наређено јој би, да заузме све сокаке, што воде од краљичина стана до железничке станице. Присталице краљичине покушале су и сада да побуне светину; нарочито су гурали напред сиротињу заједно са децом, мислећи зар, да војска према такој светини неће употребити оружје. И заиста, војска се врло опрезно и ладнокрвно понашала, да не би само пало невиних жртава као што није ни дошло до тога.

У 5 сати у јутру превезене је краљица Наталија у Земун, где је остала да дочека свој пртљаг, јер званичник, који је имао да изврши прогонство, добио је сад налог, да се не упушта у никакве преговоре, него да краљица одмах има сести на кола и да иде на железницу. Тако је краљица Наталија спроведена до железничке станице без икакве хуке-буке. Светине је било и сад доста на окупу, али од војске није могло ништа.

Краљица Наталија кад је стигла у Земун, остала је неко време на жељезничкој станици, а затим је отишла у гостионицу „код Јевропе“, где је доручковала. Затим је погодила засебну лађу код паробродског друштва, којом се јуче кренула у Турн-Северин, а одатле ће на Јалту.

* * *

Јуче, у среду у 10 сати отпутовала је краљица на лађи „Казану“ из Земуна низ Дунав до Турн-Северина. Одатле ће другом лађом до Галаца, па онда румунском лађом у Одесу.

ДОПИСИ.

Мол. (Избор црквене општине. Повратак редовног стања у селу.) Ко је од неколико година пратио стање у Молу, тај је за цело увидео, да је у њему читав дар-мар, особито што се тиче цркве и њене управе. Годинама је у црквеној општини газдовала т. з. Матићева партија (на челу са својим вођем Штевом Матићем, садашњим благајником чивутске штедионице) без икаква надзора. Газдовало се како је ко хтео, и то све тако, док на силна клеветања против администратора парохије г. Николе Радуловића еп. адм. одбор под председништвом патријарха Бранковића, не премести овог из Мола у Пирош, а уједно, распустив стару општину, не постави опет стари одбор, који је сад имао да обави избор нове општине.

Када је одређен новосадски прота Ћирић за повереника, Матићева партија читаво оживе. Помислише, добро је, задобиће они већ Ћирића на своју страну. Али нуто белаја. Сасвим се преварише у рачуну. Ћирић је поступао онако, како је требало да поступа.

Чим ја дошао, одмах је наредио, да се испише тачан број бирача. А кад то би готово, одреди 30. април за дан бирања скупштине.

Кад је Ћирић заказао дан бирања, радило се неуморно од Матићеве странке на задобијању људи. Његови су кортеши новца, а приврженици и пића и новца добијали, и то све, како чујем, из џепа поп-Лазе Шевића из Аде, не би ли тим начином могао како год постати молским свештеником. Али узалуд сав труд. Одоше новци узалуд — здрава свест народна одржа победу. Приликом избора најтеже је било са неписменим људима. Но и ту се доскочило. Уверење надмашило је сваку тешкоћу. Људи стари 70—80 год. научише на памет свих 76 скупштинара, а људи мало писмени научише сад сасвим добро писати.

Заиста велики труд, ал и лепа корист.

Тош приликом се, тако рећи, цело село узбунило, па и иноверци једва чекаху исход очајне борбе.

Освану 30. април. У селу читава гунгула, а свет је био на окупу, као да је какав велик светац био. Поче избор. Замало, па се зби оно, чему су се многи надали. — Када су Матић Штева и кумпанија видели, да ће срамно пропасти, напусте избор, давши писмено одбору, да против избора протест улажу — наводећи како прота Ћирић незаконо избор обавља и њима противној партији нагиње.

На то устаде Ћирић и упита их: Остајете ли при том, што сте навели у протесту? А када одговорише са „да“, одговори им, да се избор може и без њих обавити. Г. Вуковић одмах захвали на поверењу, те на његово место изабран буде ваљани учитељ Лаза Јосимовић. Чим протествоваше, трипут телеграфисаху, бар тако се они хвале, да се избор обустави, али никаква одговора не добише.

Избор је тек у суботу у вече у 7 сати довршен и гласови пребројани — и нашло се, да је Матићева странка 200 гласова мање имала него противна. Лаза Јовановић бележник добио је највише 361 глас, а Вуковић с противне стране опет највише 155 гласова. Дакле победа дивна, а пораз сраман.

Чекамо још потврђење скупштине и онда је повраћено у Мол давно жељено редовно стање.

Један скупштинар.

Вести из места и са стране.

Српски учитељски конвикт у Нов. Саду добио је накнадно ове приложнике: За потпомажуће чланове, с прилогом од 50 ф. уписала се: „Задруга Срба занатлија Новосађана“ и „Добротворна задруга Српкиња у Сегедину“ и уплатили су по 10 ф. као своју прогодиш-

---

дам га, где ме моли за парче хлеба и — мало воде!“

„Није то ништа, чедо! Спавај, спавај само. Сад ће свануги.“

„Не могу, мајко, не могу. Идем да му метнем па пенцерић. Има у бокалу мало вина и на столу мека хлеба.“

„Немој, чедо! Спазиће тата, па онда?! Куд би се дела?!“

„Не ће, не ће; ал' ја ћу умрети, ако му не однесем.“

Затим чух мешкољење и где се врата тихо отворише. Затим тих шапат: „Bácsikám!“ и опазих, где са стварима затвори пенцерић. Мени није било до јела и пића. Али, да не би ствари горе остале, прихватим их. Тек што сам то учинио, кад чух, где се неко спусти из трема, шчепа девојче и поче туђи. Девојче се заплаче и у том се осу страшна псовка. Бејаше то домаћин, који је седио у трему, пушио и пазио на мене, да им како год не умакнем. Девојче хтеде побећи у вајат, али је он спопаде и одвуче у собу. „Ту ћеш седети, кучко, ту!! Бацила си око на њега!! Сутра ћеш у цркву пред плебаноша, грешнице једна.“ Ово је онда било страшно за католичке девојке. Која би буд у чему згрешила, морала би по десет дана клечати у цркви на асури и те би се после врло тешко удавале.

Опет се све смирило и ја сам могао мирно мислити о последњем часу. Пред зору, око пола три сата чуо сам лупу и неки жагор. Ево их — помислим. Небо се почело по мало белити, а месец се већ није више кезио на мене и он је побелио. Чух шапат око свог вајата и ова се отворише. Узеше ме двојица и одведоше у собу. Ту је шкиљио жижак. Око стола стајаху њих неколицина и погледаху на једног плећатог и овисоког човека у официрском оделу. Чудновато ми је изгледало, што ме официр и не погледа. Врло је полако и крупно говорио.

„Даклем — говораше — метните му на ноге та пута, руку му леву вежите око паса. Ја бих и сам волео да овде сврши, ал је заповест, да сви у Варадину вешани буду.“ Затим се окрену вратима и не погледавши ме. Кад сам дошао на сокак и чисти ме божији зрак окружио, мислио сам да сам се на ново родио. Ишао сам полако као да сам пијан. Официр је ишао замном, а предамном други неки момак. На једном ме официр гурну у ребра колико је жив могао и рече српски: „Жури, пропадосмо!“ Упознам Лачанина. „О звезда те небесна донесе, Васо брате,“ и хтедох се окренути да га пољубим. „Миран буди! Брже само! Имамо се када гладити. Сад брже!!“

Ишао сам, што сам брже онако уморан могао. На крају села чекаху кола са два, као виле, вранца Јоца је већ седео у коли. Поседамо, па јури. Бол на руци нисам од радости ни осећао. Дошавши под оближње село спазих из далека женску. Срце ми се стеже. Та то је Маришка! Јест, јест, . . . она је . . . Дошавши до ње, казах да стану. Сиђем с кола. Очи ме не преваришe, Маришка! Јест, Маришка, та добра душа.

„Куда ћеш Маришка!?“

„Тамо! . . . и ману руком према селу, а од плача се сва зацепила. Сигурно је имала тамо родбину, па је бегала од очине намисли.

„Маришка!“

„Шта је!?“

„Ајде самном!“

„Куда!?“

„Мојој кући. Буди ми жена!“

Маришка ме погледа . . . Ал не бејаше то ова Маришка . . . јест, била је она, ал сасвим друкчија. Погледа ме некако зачуђено, ал опет тако, да је показала да ме воли.

„Не могу!“

„Зашто!?“

„Жао ми је завичаја“.

„Не волиш ме, Маришка, тако реци — а, код мене би живела као једна ни твоја друга. Волеш другог!“

„Волиш, волиш . . . Никога нисам волела осим оца и матере. Оца више не волим . . . ал мати . . . мати . . . ал ти си Рац!!“

„Ништа то Маришка. Ти си опет Мађарица, па те ја опет узимам!! Има и код нас Мађара више него ту . . . А, није ни далеко... Ето, видиш Дунав. Ено Ш. . . ајде!!“

„Не могу!! Доћиће, па ће ме одвести.“

„Ко!?“ повиче Лачанин.

„Моји родитељи!“

„Е, сто му мука! Ако се ти тога бојиш, онда на кола, голубице. Оданде те не би отели ни сви са Сентомаша, особито ако вас у аду сакријемо. На кола! Шта се пренемажеш!?“

„Идем!“ Ми је попесмо и одјурисмо око села. Мало се заруменила, но... па... волесмо се... синко... па то ти је... буди Бог с нама“. — и прекрсти се...

„Је ли то све тако било, мајко! — запитам је.

„Та јест синко! Отишла бих преко бела света... само да избегнем срамоту. А какав би ми живот био после у селу. Ругало би ми се велико и мало!! . . .“

„Та да, да није мене било, то би ти . . .“

„Та ти већ мораш . . . мало преклапати . .“

„Е, што јест, јест, ал сам и био онда дечко . . . Кад обиђосмо село, почесмо певати: „Гором језде кићени сватови.“ Дођосмо у С. Куда ћемо, већ код нашег старог знанца, Петра. Испричасмо му све, а он, све плива у радости. Ту нам је Лачанин испричао, како је дошао до нас. После битке, вели, рекох друговима, да ћу ја са Миланом Беријем остати, да вас двојицу потражим. Намислио сам не ићи кући, док вас не нађем живе или мртве. У Сентомашу вас није било. Пођем у оближња места распитивати. Како је ово село најближе, упутим се тамо, не би ли разабрао што. Пред трећом кућом стајао је онај Буњевац и диванио са домаћином. Било је девет сати. Он викну на нас и ми свратисмо. Уђемо у собу. Домаћин изнесе вина а ми писмо. Домаћин нам исприча како су довели два Раца и да ће их сутра вешати. „И они су наших доста у црно завили“ дода. Опише нам, како изгледају. Нико други — помислим. Навалим на домаћина и Буњевца да пију. До пола дванајст их описмо добро. Заспаше обојица. Ми се договорисмо. Милана пошљем да изведе коње из штале, а ја обучем кабаницу официреву и натучем капу. Избависмо најпре Јоцу, који је трпео паклене муке. Затим овога . . . Код Пере смо ноћили, затим кренусмо у М. За један дан бејасмо дома. Мати и отац не показиваху баш воље, да Маришку узмем, ал кад сам им казао, како је она према мени поступала, љубили су је. Нетреба да ти кажем, да сам се с Маришком кроз четрнајест дана венчао и да ју је наш попо без церемоније покрстио. Она није ни знала. Коње и кола нико није тражио, али смо их кроз два месеца послали по нашем добром пријатељу Фекете Јаношу и поздрависмо таста да дође. Овај није хтео ни да чује за Маришку. Тек после његове смрти почела је њена родбина долазити и од тада се и у нашој кући одиграо по који чардаш.“ Тако је то било, мој синко, а сад дед, пиј па да се вечера!

С. Р.

њу рату. Даље је послао 5 ф. прилога г. Андрија Стојшић умировљени учитељ у Стејановцима, које су приложили о слави код г. Ђурђа Николајевића тамошњег начеоника: пошиљач, г. начеоник, учитељ комоговински г. Стева Јаношевић и трговац инђијски г. Младен Петковић, сваки по 1 ф. Живели!

Није истина. Јављају нам из Карловаца: Летос су донели скоро сви хрватски листови вест, да је патријарх Бранковић поклонио 50.000 фор., да се тим новцем набави намештај за новосаграђену гимназију карловачку. Но то није истина, јер је патронат срп. век. гимназије карловачке, који је недавно имао седницу, закључио на истој, да се замоли поп-Стева Анђелић, да „својом штедром десницом", којом је подигао гимназију, набави и намештај за исту. — Кад тако ствари стоје, онда дабогме од поклона нема ништа. — Осим тога, како нам се даље јавља, неће у гимназији бити и стан управитељев, као што је напред углављено било, и као што је већ било и урађено, него ће, по закључку патронатском, од стана управитељевог бити удешене две дворане: једна за учење певања, а друга за учење музике.

Дифтеритис. Пишу нам из Ст. Футога: „У нашем месту се ових дана појавила ужасна дечија болест вратобоља (дифтеритис). Она се за неколико дана распрострла по нашем месту и веома раширила међу школском дечицом. Учитељи су веома у бризи, јер школе бивају сваким даном све празније. Шта више, данас је једно дете умрло од дифтеритиса. Упозоравамо на ово како нашу политичку тако и школску власт, да се постарају не би ли се овом злу стало пут."

Исправак — сваком своје. У новом листу „Колу" вел. бечкеречком под рубриком: домаће новости у бр. 3. бележи се, како је пре две године поднео предлог г. Ђока Димитријевић епархијској скупштини тамишварској: **да се владичанска столица пренесе из Темишвара у В. Бечкерек** и т. д. Како смо и ми ту вест донели, у бр. 68. нашега листа о. г., од речи до речи — замољени смо с пријатељске стране, да ту за В. Бечкерек домаћу новост допунимо, у неколико и исправимо. Предлог ради поменутог премештања владичанске столице у Вел. Бечкерек поднео је у своје време на нашем народно-црквеном сабору у Карловцих г. проф. А. Сандић, као тадашњи посланик вел. бечкеречки, и предлог тај свој поткрепио разлозима и доказима историјским, да је некад заиста и седио владика тамо у В. Бечкереку. Исти предлог осим других потписао је и гореспоменути изасланик г. Ђока Димитријевић и сам онда саборски посланик будући, да би могао, кад буде, доћи на дневни ред. Сабор је тако и решио: да се у своје време стави на дневни ред ради расправљања и решења. Г. Ђока Димитријевић, дакле, боље би учинио био, да је поменутој епархијској скупштини предложио: да се саборски одбор пожури, да предлог онај г. проф. А. Сандића својим путем и начином претресе и приправи, и сад упути сабору, кад се, као што веле, састане — ради решења и о том премештању, речене резиденције владичанске и Темишвара у Вел. Бечкерек, што би и по нашем мњењу било у свом реду и од веће користи народу тамошњем. — Исправком овим нека је дакле сваком своје!

Неће више да спомену мртве. Из Панчева нам пишу: „Трећи дан ускрса била је у Панчеву литија на гробљу, којом приликом свећеници читајући читуље, сломињу мртве. Тада се десило нешто, што не знам како да назовем. Свећеници: поп Лука Поповић и Душан Радуловић, у место да бригу воде, како ће овдашњи православни свет одржати у вери прадедовској, а они измишљавају начине, како ће више да добију од света, те тиме да га отуђе и од цркве и од вере своје. Досад се за читање читуља њима плаћало по 5 новч. Али се тима „чуварима" православља учини мало, те се договорише да, и онако истрошеном нашем свету објаве, да не могу више спомињати њихове мртве за 5 новч., него за 10 новч. Сад је само било питање, ко ће да објави народу, и договорише се, да поп Лука, као старији, то учини. Међутим, на њихово велико чудо и изненађење, дође на службу божју и велики број овдашње интелигенције. Сад се ускубурило. Ћути поп Лука, ћути поп Душан. Поп Лука чита јектенија, а поп Душан га гурка велећи: Кажите, кажите. Но за време одговарања на јектенија поп Лука му одговара: Е, није него још нешто; зар да се ја брукам пред толиким светом, (а у себи је мислио, ако кажемо: да ће мо од сад за 10 новч. читати читуље, онда ће и ови т. ј. интелигенција престати плаћати 20 новч. 40 новч. и више); казаћу ја њима т. ј. ратарима кад будемо на само. Што је рекао то је и учинио. Кад се почеле доносити читуље, каза им поп Лука, да одсад више неће спомињати мртве за 5 новч, него за 10 новч. (по свој прилици зато, да би се сироти мртви пре раја достојали). После тих речи чуло се само по гробљу мрмљање и псовање као достојан одговор на то последње поп Лукино јектеније. А сред тога гунђања највише се чуло: „Сад сам ја дао, да ми спомињу мртве, па тог ја алилуја никад више." Држим да овоме не треба тумачења; с тога се и уздржавам од сваких даљих примедаба, остављајући сваком на размишљање, а нарочито нашем „књижевнику" и фарисеју поп Луки и његовом у Христу млађем брату оцу Душану."

Трговина.

Нови Сад, 9. маја. Промет на овдашњој житној пијаци врло слаб. Хране се врло мало довози, а и не тражи се много. Цене се држе чврсто, само је кукуруз пао. Пшеница се продавала по 9 фор. 60 нов., кукуруз 6 ф., јечам 6 фор. 20 нов., зоб 6 фор. 20 нов., Наполица 7 фор. 80 нов. Све од сто килограма.

Са осталих пијаца:
Теоци 8—18 ф. од ком.
Јагањци 5—12 ф. по пару.
Свињи дебели 38—40 ф.
Свињи млади 36—38 фор.
Маст 50 ф.
Сланина 50 фор.
Све од сто килограма.

*

Будимпешта, 8. маја. Пшеница се прилично нудила, но слабије се тражила; тенденција млака. Прометнуло се неких 14.000 мет. центи по 5—10 нов. јевтиније Трговина у другом зрневљу врло слаба. Раж 5 нов., јечам 5 нов., јевтиније, зоб и кукуруз по старој цени

Продавало се: Пшеница, и то: потиска 10 фор. 50—55 нов., пештанска 10 фор. 40 нов., банатска 10 фор. 20 нов. — Све на три месеца.

Раж 8 фор. 25—30 нов.

Термини:

Пшеница за мај-јуни 10 фор. 10—12 нов.
Пшеница за јесен 9 фор. 61—63 нов.
Кукуруз за мај-јуни 6 фор. 46—48 нов.
Кукуруз за јуни-август 6 фор. 59—61 нов
Зоб за јесен 6 фор. 22—24 нов.
Репица за август-септембар 17 фор. — 17 фор. 12 новчића.

*

Течај златног и сребрног новца на пешт. берзи од 9. маја.

Дукати — — — — — — — —	5·53
Наполеондори — — — — — — —	9·34
Немачка марка — — — — — —	57.80
Лондон — — — — — — — —	118.40

Најновије вести.

— Из Београда јављају, да је војни министар Р. Милетић дао оставку, а на његово место да је дошао пуковник Прапорчетовић. Милетић није хтео да потпише указ, којим је влада наредила, да се војска употреби приликом прогонства краљице Наталије и зато је морао дати оставку.

— Из Базјаша јављају, да је онде синоћ, у среду, стигла краљица Наталија. Лађа није пристала уз обалу, него је стала на сред Дунава да преноћи. Пред зору у четвртак кренула се даље.

— Из Београда јављају, да се неки, као: Лепојанин, Хорватовић, некадашњи министар Поповић и други браће и протестују, да су бунили народ. У Београду је све мирно, као обично.

Славном уредништву „Заставе"
у месту.

У 66. броју „Заставе" од о. г. изишао је допис из Новога Сада од „једног родитеља" у коме се неосновано напада на част и углед завода и наставника ове срп. више девој. школе, наводећи, да смо изнуђивали од деце поклоне за 1. мај о. г. и да смо чак и наређивали, шта ће нам се купити и т. д.

Ово је просто подметање, јер ми смо сваком, па и овом приликом, деци јавно говорили, да не тражимо то од њих и молили смо их, да тога не чине, говорећи им, да налазимо најлепшу награду у њиховом добром владању и учењу. Но ипак, поводом тога дописа спроведена је и званична истрага од стране управе школске и доказало се, да су горњи наводи у допису сасвим измишљени, шта више потврдило се, да су сами родитељи неки децу на ове поклоне опомињали и саветовали им, шта ће да купе, те по томе изјављујемо, да је та горња подвала потекла или са кривог обавештаја, или из зле намере.

Молимо славно уредништво; да у интересу истине и правде изволи ове ретке изнети у „Застави".

С поштовањем јесмо

У Новоме Саду 6. (18). маја 1891.

Александар Јорговић. **Арк. Варађанин.**
Мита Калић. **Павао Балта,** катихета.
Милева Симића.

(Лепо је од г. г. учитеља овдашње срп. више девојачке школе, што хоће да се браће. Ми им зато, ето, не само по дужности, већ и из других замашнијих разлога, места уступамо. Но нека нам иста господа сад допусте, да рекнемо и ми коју. Пре свега у допису, који је изишао у 66. броју „Заставе" не стоји нигде, да су господа учитељи изнуђивали од деце поклоне за 1. мај о. г. и да су чак и наређивали, шта ће им се купити и т. д. Тамо само стоји, да су господа онако из далека наглашавала деци, какве је који од њих поклоне до сад добио и т. д. Но допустићемо, да се речи у допису могу тумачити и тако, као да се њима хтело рећи, да су господа поклоне изнуђивали, па чак и наређивали, шта ће им се купити, па допустићемо и то, да није све то истина; али господа нам не рекоше у својој горњој одбрани једно, а то је, да у опште поклоне не примају. То је главно. Не треба ту молити, него просто не примати поклоне, и ту, ако ништа друго не помаже, помаже оно „кроз прозор". Нека господа покушају само једанпут и једне године да не приме поклоне, па макар ове бацили и кроз прозор, па могу бити уверена, да неће после више никад доћи у тај немио положај, да моле своје ђаке. Оволико имадосмо од своје стране рећи на горњу одбрану. Пр. Уред.)

Јаван рачун

са вечерње забаве с игранком и томболом, коју је приредила „Српска женска добротворна задруга у Инђији" 1. (13.) маја 1891. у корист свога фонда.

Од улазница је пало . .	47 ф. 30 н.
Добровољних прилога . .	46 ф. 26 н.
Од томболе	34 ф. 85 н.
Укупно .	128 ф. 41 н.
Издатак .	54 ф. 46 н.
Чист приход .	73 ф. 95 н.

Добровољно приложише: Г. г. Младен Петковић 4 ф. 56 н., Миша Николић 3 ф. 40 н., Милка Ђ. Вукичевића из Н Сада 3 ф., Јован Љубиша из Ст. Пазове 2 ф. 50 н, Др Никола Балог 2 ф. 20 н.; по 2 фор. Јосип Чотић капелан, Геза Адамец, Јосиф Браун, Самуил Холендер, Јован Ђерђфалвај; Мита Драгаш из Голубинаца, Јован Татић из Руме; Јосиф Волф 1 ф. 60 н., по 1 ф. 40 н. Херман Вајс, Геза Полоњи; по 1 ф. 20 н. Светолик Ненадовић, Александар Јовановић из Н. Карловаца; по 1 ф Васа Адамовић, Тоша Јовановић, Мориц Полак, Ида Павловића, Љубица Кокића, Ана уд. Стерио из Н Сада, Јела Поповића из Мартинаца, Јосиф Јовановић из Карловаца; по 50 н. Павле Ненадовић, Берихард Вантох; по 40 н. Сигмунд Вајс, Ђока Веселиновић.

Свима племенитим приложницима у име „Српске женске добротворне задруге" изричемо најпечу благодарност.

У Инђији 4. (16.) маја 1891.

Ленка Николић с. р. благајкиња. **Христина Контић** с. р. начелница.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

СРПСКА КЊИЖАРА И ШТАМПАРИЈА
БРАЋЕ М. ПОПОВИЋА
у Новом Саду.

НАЈВЕЋЕ И НАЈУГЛЕДНИЈЕ КЊИЖАРСКО ИЗДАЊЕ У СРБА
80 табака највећег кварт-формата (620 страна)
Препоручујемо ово дивот-дело, које је најзгодније за поклоне при сваковрсним приликама.

ПЕВАНИЈА
ЦЕЛОКУПНА КЊИЖЕВНА ДЕЛА НАШЕГ НАЈВЕЋЕГ ПЕСНИКА
ЗМАЈ-ЈОВАНА ЈОВАНОВИЋА
у двојаком издању по 80 табака највећег формата
знатно спуштене цене:

У лепе платнене корице увезано: „ИЗДАЊЕ ЗА НАРОД" **само 3 фор.** (а пређе 6 ф.). „ДИВОТ-ИЗДАЊЕ" **5 фор.** (а пређе 8 фор. 50 нов.). Или ко жели невезано може имати у свескама и то: „Издање за народ" у 10 свезака само 2 ф. „Дивот-издање" у 10 свезака само 3 ф. 50 н. — А ко жели може имати у следећем скупоценом повезу: у златним дивно израђеним корицама „Издање за народ" 4 фор. У златним дивно израђеним корицама „Дивот-издање" са златним обрезом (Goldschnitt) 6 фор. Ово дивот-издање је на најфинијој артији, боје слонове кости (Elfenbein-Farbe).

Ова знатно спуштена цена „Певаније" важи само за готов новац и без икаквих процената или приде.

СРПСКИ КЊИЖАРИ
БРАЋА М. ПОПОВИЋИ.

ОГЛАСИ.

ГЛИГОРИ С. МИЈИЋ
ИЗ МИТРОВИЦЕ
ПРЕПОРУЧУЈЕ СВОЈА ИЗВРСНА
СРЕМСКА ПИШТИНСКА ВИНА
И РАКИЈУ
ПРАВУ КОМОВИЦУ
ПО УМЕРЕНОЈ ЦЕНИ. 1—3
На захтевање шаље пробу.

КУЋА број 1515.
у Новом Саду у сокаку код војене касарне продаје се из слободне руке за готов новац. Ближи услови могу се дознати код госп.
Антонија Георгијевића
1 2 гвожђара.

МАНУФАКТУРНА ТРГОВИНА
ЈОВАНА СЕКУЛИЋА
У МИТРОВИЦИ
потребује спомоћника. Који одма ступити могу, имају првенство. 1-3

ПОМОДНА ТРГОВИНА
АЛЕКС. БЕЛОВИТИЋА
у Броду на Сави
потребује старијег искусног и вештог помоћника. 1—3

ШАНДОР ДИМИТРИЈЕВИЋ-ЧАКИЋ
У СРЕМ. КАРЛОВЦИМА
препоручује
СВОЈА ИЗВРСНА
БЕЛА, ЦРНА И ШИЛЕР
ВИНА
ЦЕНЕ УМЕРЕНЕ. 11—

ПОМОДНО-МАНУФАКТУРНА РАДЊА
РАДИВОЈЕВИЋА И НИЋИНА
У Т. БЕЧЕЈУ
потребује једног вештог спомоћника који добро мађарски говори. 3-3

МАНУФАКТУРНА ТРГОВИНА
СТЕВАНА Д. ШИЋАРЕВИЋА
У ТУРСКОМ БЕЧЕЈУ
потребује једног млађег вајаног спомоћника, који немачки и подпуно мађарски говори. 3—3

ГВОЖЂАРСКА РАДЊА
МИХАИЛОВИЋА И ГРГУРОВА
У ВУКОВАРУ
потребује једног вештог помоћника, који српски, немачки и мађарски говори. 2—3

Требамо млађег спомоћника за нашу мешовиту трговину, они који су мануфактурној струци вични, и на мањи мести сервирали, имају првенство.
БРАЋА ПЕТРОВИЋИ
2-2 у Парага (Bácska).

СТОВАРИШТЕ
ПАНТЕ СПАИЋА СИНА У МИТРОВИЦИ
ПРЕПОРУЧУЈЕ ЗА ЛЕТЊУ СЕЗОНУ:

Воала, кретона, клајдерефира, атласког сатена, батиста за прање, у свима бојама.
Конофоса, инлета, шифона, платна кончана, креаза и кинг-платна. Српска платна сади и уснивана.
Штофова за хаљине најновије боје у финим квалитетима са свилом урађених и штикованих за женско одело.
Јоргана сатинских, кашмир и свилених.
Чаршава и салвета столних дамаст, бели у фарбама све величине.
Гарнитура креветских, рипс-гобелин и меблкреп.
Завеса за прозоре, нецованих, белих и крем и јуте у бојама.
Кишобрана и сунцобрана најновијих; аутомата у свили и сатенима, глатких и фарбаних
Шешира женских за децу и госпође од фине панамасламе, нове фазоне врло укусни модел.
За господу одеће готове од штофа, камгарна, рипса, листера у сако и жакет-фазонима.

Одела готова за децу, дечаке, од штофа и за прање у новим израдама од разних материја.
Капута пролетњих, горњих капута, огртача за прашину, огртача за кишу од парамата, за пут врло угодни.
Мантила и перл-колира, велики избор за госпође, са чипкама и поваментаринма најновије фазоне.
Огртача за кишу женских са Штуарт-колиром и елегантним новим рукавима од штофа, штрајф и бомбенрамаже.
Жакета за госпође и девојчице од финог штрајф-камгарна првог и у бојама, сиво и драп.
Променад-мантлова за прашину, за госпође од фине глорија и алпака свиле, од камгарна, листера и платна карираних.
Брикски штофова за мушка одела, врло велики избор, шевиота штајерског за дуготрајну ношњу, камгарна француског за елегантне израде, коачмена и трикоа за горње кавуте.
Перувијена и тоскина најфинијег за салонска одела, кончаних материја за прање и алпака, листера, врло угодна ношња за топле дане.

Наруџбине за мушка одела израђујем у сопственој кројачкој радионици по најелегантнијим фазонима бечке моде на опште задовољство мојих муштерија брзо и солидно.
ЦЕНЕ ВРЛО УМЕРЕНЕ 6—12

Српска штампарија дра Светозара Милетића у Новом Саду.